

Atf Bilgisi: Şimşek İşliyen, F. (2021). Hakikat sonrası çağda parodi haberlerin yükselişi ve etik sorunlar. *İNİF E- Dergi*, 6(1), 222-238.

HAKİKAT SONRASI ÇAĞDA PARODİ HABERLERİN YÜKSELİŞİ VE ETİK SORUNLAR

*Doç. Dr. Fadime ŞİMŞEK İŞLİYEN**
DOI: 10.47107/inifedergi.889281

Araştırma Makalesi**
Başvuru Tarihi: 01.03.2021
Kabul Tarihi: 26.04.2021

Öz

Hakikat sonrası çağ günümüzde sıkça karşımıza çıkan nitelendirmelerden biridir. Bunda geçtiğimiz yıllarda Oxford Sözlüğü tarafından post-truth kavramının yılın kelimesi olarak seçilmiş olmasının payı büyüktür. Hakikat sonrası çağ gerçeğin önemini yitirdiği, tek bir gerçeklik yerine farklı gerçekliklerin inşa edildiği ve nesnel olguların yerini duyguların aldığı bir döneme işaret etmektedir. Bu çalışmada hakikat sonrası çağ bağlamında yeni medyanın habercilik anlayışı ele alınmış ve son yıllarda yeni medyada oldukça yükselişe geçen parodi haberler söz konusu çağın özellikleri ile ilişkilendirilmiştir. Çalışmada tümüyle kurgu olan parodi haberlerin gerçeklik statüsü kazanarak haber medyasında ne şekilde sunulduğu ve bu durumun ne gibi sonuçları olabileceğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Buradan hareketle çalışmanın temel sorunsalı olan parodi haberlerin gerçek kaynağından yani bilinçli olarak üretildikleri parodi haber sitelerinden ve bağlamından koparılarak farklı alanlarda kullanılmasının hem etik açıdan hem de haber kurumlarının güvenilirliği noktasında doğurabileceği sorunlar tartışılmıştır.

Çalışmada haber medyasında gerçek gibi sunulan dört parodi haber örneği ayrıntılı şekilde ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Çalışmanın kapsamına dahil edilen parodi haberlerin 3'ü parodi haber siteleri tarafından üretilmiş, biri ise online bir gazetenin parodi köşesinde yer almıştır. Haberlerin biri yabancı kaynaklı diğerleri ise Türkiye kaynaklıdır. Örnek olarak belirlenen haberlerin ortak özelliği çıkış kaynaklarının internet olmasıdır. Çalışmanın sonuç bölümünde ise parodi haberlerin gerçek birer haber olarak aktarılmasının etik açıdan ortaya çıkarabileceği sıkıntıların önlenmesi adına bazı öneriler sunulmuştur. Bu bağlamda yeni medya kurumları açısından editoryal sürecin alıcı kitle açısından ise medya okuryazarlığının önemine dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Yeni Medya, Haber, Parodi Haber, Etik*

THE RISE OF PARODY NEWS DURING POST-TRUTH ERA AND ETHICAL PROBLEMS

Abstract

The post-truth era is one of the qualifications we encounter most frequently nowadays. The significant role in this fact is the concept of post-truth which was chosen as the word of the year by Oxford Dictionary during few past years. The post-truth era indicates a period in which the reality has lost its importance, various realities were constructed instead of a single reality and objective phenomenon is substituted for emotions. In this study, the mentality of journalism among the new media was discussed in terms of post-truth era and the parody news seen in the new media during recent years was correlated with the characteristics of the aforementioned era. It was aimed to reveal in this study that the parody news that is completely fictions have gained the status of reality and it also has some consequences. Starting from this point, the employment of parody news which is the basic problem of the study and has been separated from its actual resources, namely, parody news sites in order to use in various fields was discussed in terms of both ethical perspective and the problems of reliability among the news institutions caused by the employment of parody news.

In the study, four examples of parody news which were presented in the news media as if they were real were discussed and evaluated in detail. Three of the four parody news included in the scope of the study

* Aksaray Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, E-mail: fsmsekisleyen@aksaray.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-0723-2261

** Yazar / yazarlar, makalede araştırma ve yayın etiğine uyulduğuna ve kullanılan fikir ve sanat eserleri için telif hakları düzenlemelerine riayet edildiğine yönelik beyanda bulunmuştur.

were created by the parody news sites while on of them was seen in the satire column of an online newspaper. One of them is foreign-origin while the others are domestic. The common characteristics of the news chosen as examples is their resource of internet. In the conclusion chapter of the study, some suggestions were presented in terms of preventing the problems which may emerge from ethical perspective when parody news is presented as if they are real ones. Within this context, the importance of editorial process was determined in terms of media institutions and the importance of media literacy in terms of the recipient group.

Keywords: *New Media, News, Parody News, Ethic*

Giriş

Günümüz dünyası teknoloji alanında oldukça önemli gelişmelere sahne olmaktadır. Bu gelişmelere bağlı olarak tüm dünyada benzer sosyo-kültürel değişimler yaşanmaktadır. İçinde bulunduğumuz dönemin ‘dijital çağ’ olarak adlandırılması yaşadığımız çağın teknolojik olanaklar ile şekillendiğini somut bir şekilde ortaya koymaktadır. Buna ek olarak günümüz dünyası ‘post-truth çağı’ olarak da nitelendirilmektedir. Aslına bakılırsa her iki adlandırma da birbirini tamamlar niteliktedir. Öyle ki bu çağın post-truth olarak adlandırılması büyük oranda dijital gelişmelerin sonucu olarak görülebilir. Nitekim post-truth ekosisteminde teknoloji, üretilen içeriklerin hızla yayılması noktasında çok önemli bir vasıta olarak işlev görmektedir. Bu anlamda hakikat ötesi bilgi zincirinin oluşmasında dijital teknolojilerin oldukça etkili olduğu söylenebilir (Karagöz, 2018, s. 681).

‘Post-truth’un 2016 yılında Oxford Sözlüğü tarafından yılın kelimesi olarak seçilmesi bu çağa ilişkin oldukça önemli bir sürece işaret etmektedir. Söz konusu kavram Türkçeye post-hakikat ya da hakikat sonrası şeklinde çevrilmektedir. Post-truth bir sıfat olarak ise insanların gerçeklerden ya da nesnel olgulardan öte duygulara ve kişisel inançlara daha fazla karşılık vermesi şeklinde tanımlanmaktadır (oxfordlearnersdictionaries.com, 2021). Gerçeklerin veya hakikatin önemini yitirmesi, yalanın ve aldatmacanın önceki dönemlerle kıyaslandığında daha fazla dolaşımda olması, her türlü yanlış bilginin hızla ve kontrolsüzce yayılması hakikat sonrası çağın belirgin özellikleri olarak göze çarpmaktadır. Yalan/sahte ya da yanlış bilgilerin küresel ölçekte ve hızla yaygınlaşması büyük oranda, dijital teknolojiler dolayımı ile hayatımıza giren yeni medya araçlarıyla ilgilidir. Gerçeklerin veya hakikatin önemini yitirmesinde ise yine söz konusu araçların oluşturduğu kültürel iklimin payı büyüktür. 2017 yılında Collins Sözlüğü tarafından ‘sahte haber’in, 2018 yılında ise dictionary.com tarafından ‘yanlış bilgi’nin yılın kelimesi olarak seçilmesi (teyit.org, 2021) hakikat sonrası çağ ile birlikte yanlış ve sahte içeriklerin ne denli yükselişe geçtiğini açık şekilde göstermektedir.

Baudrillard (2011), ‘Simülakrlar ve Simülasyon’ adlı yapıtında artık tek bir hakikat ya da gerçekten değil birden çok gerçeklikten söz edilebileceğine çünkü gerçeğin sonsuz sayıda yeniden üretildiğine dikkat çekmektedir. 21. yüzyıla gelindiğinde ise bu kez yaşadığı çağı ‘akışkan’ olarak niteleyen Bauman karşımıza çıkmaktadır. Bauman (2018, s. 7), “bugün bize kesin ve doğru görünenler yarın pekâlâ anlamsız, garip ya da talihsiz birer yanlış haline gelebilir” savını öne sürerek aslında hakikat sonrası çağın bir özetini yapmaktadır. Baudrillard’ın yaklaşımında hakikat ve gerçekliğe ilişkin yaşanan kırılma hipergerçeklik ile son bulmaktadır. Hipergerçekliğin uzamında ‘gerçekle’ ‘sahte’ ve ‘gerçekle’ ‘düşsel’ arasındaki ayırım netliğini yitirmiştir. Baudrillard konuyu örneklendirmek için hasta metaforundan yararlanmaktadır. Bu bağlamda hastalığı simüle eden kişi kesinlikle -miş gibi yapmamaktadır. Çünkü hastaymış gibi yapan kişi karşındakileri hasta olduğuna inandırmaya çalışmaktadır. Hastalığın simüle edilmesi durumunda ise kişide hastalığa ait semptomlar görülmektedir. Dolayısıyla bu kişiyi nesnel bir şekilde hasta veya sağlıklı olarak değerlendirebilmek mümkün gözükmemektedir. O, ne anladığımız manada hastadır ne de değildir (Baudrillard, 2011, s. 16). Bauman’ın 21.

yüzyılın anlayışını temel alarak ortaya koyduğu yaklaşımda ise -Baudrillard'ın metaforundan hareketle- kişinin hastaymış gibi yapıp yapmamasının ya da gerçekten de hasta olup olmamasının bir önemi kalmamıştır. Çünkü varsayımlar sadece bugün için geçerliliğini koruyacaktır ve kişiler yarın bambaşka varsayımlar ile karşılaşacaklardır. Bu açıdan akışkan dünya, simülasyon dünyası gibi gerçekle gerçek olmayan arasındaki ayrımın bulanıklaşması üzerine değil bu ayrımın öneminin ortadan kalkması üzerine temellenmektedir.

Yazdığı kitap ile hakikat sonrası çağ kavramının tanınır olmasında pay sahibi olan Keyes (2019, s. 24-25), yalan ve aldatmacanın yükselişte olduğu bu çağda insanların yalan söylediklerini nadiren kabul edebileceklerini söylemektedir. Çünkü bu dönemde yalan söylemek fiili farklı şekillerde yorumlanmaktadır. Hakikatin manipüle edilmesi, gerçeğin esnetilmesi, süslenmesi ya da gerçeğin geliştirilmesi gibi nitelermeler kişiler tarafından daha kolay kabul görmektedir. Keyes ayrıca hakikat sonrası çağda gerçek ve yalan kategorilerine dâhil edilemeyecek bu nedenle de ayrı bir kategoriye ihtiyaç duyan yeni bir gerçek ötesi durumdan söz etmektedir. Yazara göre “gerçek ve yalanlardan başka, tam olarak gerçeği yansıtmamakla birlikte yalan da denemeyecek muğlak ifadelerden oluşan üçüncü bir kategori” ortaya çıkmıştır. Bu kategori zenginleştirilmiş/hafif/suni gerçeklerden oluşmaktadır.

1. Hakikat Sonrası Çağ ve Yeni Medyada Habercilik Pratikleri

Geçmiş yüzyıllarda haberler yalnızca gazeteler aracılığıyla insanlara ulaştırılırken ilerleyen süreçlerde radyo, televizyon ve yakın bir tarihten itibaren de internet temelli araçlarla aktarılmaya başlanmıştır. Dolayısıyla her yeni teknoloji haber kavramıyla kastedilen anlamı değiştirmiştir. İnsanların telgraf ile haberleştiği dönemlerde habere yüklenen anlam ile televizyonun en nihayetinde de internetin habere yüklediği anlamlar birbirinden oldukça farklıdır (Postman, 2013, s. 13). Örneğin geçmiş dönemlerde haber ve doğruluk kavramları sıklıkla bir arada kullanılmıştır. Çünkü haberden beklenen tümüyle gerçek bilgilere dayanmasıdır. Günümüze gelindiğinde ise haber ve hız kavramlarının yaygın bir şekilde birlikte kullanıldığı görülmektedir. Bu kez haberden beklenen ise an'lık şekilde ulaştırılabilir/güncellenebilir olmasıdır.

Yeni medya birçok özelliği ile geleneksel medyadan ayrılmaktadır. Her şeyden önce yeni medyada iletişim süreci çift yönlü şekilde ve interaktif olarak gerçekleşmektedir. Yeni medya araçları ses, görüntü, metin ve hiper bağlantıları aynı anda kullanıcılarına sunmaktadır (Pavlik, 2013, s. 52). Bu sayede insanlar istedikleri bilgiye, habere, görüntüye ya da bağlantıya istediği zaman ulaşabilir duruma gelmiştir. Yeni iletişim teknolojileriyle birlikte haber akışı zengin bir içerikte ve oldukça ‘hızlı’ şekilde gerçekleşmeye başlamıştır. Hız odaklı habercilik anlayışı yeni medyadaki habercilik pratiklerinin en önemli özelliklerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Dijital teknolojiler sayesinde haberlerin okurların karşısına çıkması artık ‘an meselesidir.’ Haber sitelerinin tanıtım başlığı olarak “en son haber” ya da “son dakika haber” şeklindeki ifadeleri sıkça kullanıyor olması haberin yıllar içinde ne şekilde evrildiğini somut olarak ortaya koymaktadır. (İşliyen, 2019, s. 141). Hızın bu denli önem kazanması, yeni medyanın habercilik anlayışının hız ekseninde temellenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu da elbette bir takım sorunlara yol açmaktadır. Şüphesiz bunların başında teyide muhtaç bilgilerin ‘gerçek’/ ‘doğru’ statüsünde kişilere aktarılması gelmektedir. Fakat bu gibi durumlarda başka kaynaklar tarafından kısa süre içerisinde ya doğrudan haberin kendisi ya da haberin içerdiği birtakım bilgiler yalanlanmaktadır. Bu süreçte neyin tam olarak yalan neyin gerçek olduğu ya da haberin ne kadarının gerçek ne kadarının sahte olduğu kesinlik taşımamakta, gerçekler ve yalanlar iç içe geçerek -Keyes'ten hareketle- zenginleştirilmiş ya da suni gerçekler ortaya

çıkılmaktadır. Elbette bu sadece günümüz habercilik anlayışında karşımıza çıkan bir durum değildir. Medya tarihinde buna benzer durumlar pek çok kez yaşanmıştır. Fakat günümüzü o dönemlerden ayrı kılan iki önemli husus vardır. Birincisi geçmiş yıllarda yanıltıcı/yalan içeriklerin alıcı kitleye ulaşmasında hız faktörü bu denli başat rolde değildi. Ancak günümüzde gerek web siteleri gerekse sosyal medya mecraları anlık olarak birbiriyle yarış halindedir. Bu açıdan bir haberi ilk duyuran kaynak olmak hayli önem taşımaktadır. Hız merkezli habercilik anlayışı ister istemez, gazeteciyi nitelikten kimi zamansa bunun da ötesine geçerek doğruluktan ödün vermek zorunda bırakmaktadır. Son dakika haberlerinin kalitesi bu nedenle düşüktür. Habercilerin olayı sağlıklı bir şekilde değerlendirmelerine yetecek vakit geçtikten sonra kişilere ulaştırılan haberlerse her zaman daha nitelikli olmaktadır (Newport, 2019, s. 207). Çünkü bu süreçte gazeteci daha fazla kaynağa ve bilgiye ulaşmaktadır. Dahası edindiği bilgilerin teyidini yapmak için yeteri kadar zamanının olduğunu bilincindedir. Bu nedenle geçmiş dönemlerde yanıltıcı ya da hatalı bilgilerin aktarımında hız faktöründen öte başka unsurların etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Günümüzün habercilik anlayışını eski dönemlerden ayıran ikinci husus ise yalanlanan veya yanlış bilgiler içerdiği öne sürülen haberlerin kaynak açısından herhangi bir itibar kaybına yol açmamasıdır. Bu nedenle sahte olduğu ortaya çıkmasına rağmen web sitelerinden kaldırılmayan haberlere sıkça rastlamak mümkündür. Yeni medya ve yalan haber ilişkisini sorgulayan bir araştırmada ulaşılan sonuçlar da bu kanıyı destekler nitelikte veriler sunmaktadır. Yapılan araştırmada yalan olduğu tespit edilen 88 haberin, 334 farklı haber sitesinde paylaşıldığı; haberlerin yalan/yanlış olduğu tespit edildikten sonra sadece 48 haber linkinin değiştirildiği ya da haber içeriğinin düzeltildiği saptanmıştır. Geriye kalan 286 haber linkinde ise yalan olduğu tespit edilen içeriklerin hâlâ ulaşılabilir olduğu gözlenmiştir (Sine Nazlı ve Kara, 2020, s. 151). Görüldüğü gibi yeni medyada yaşanan durum, gerçek ile gerçek olmayan arasındaki ayrımın netliğini kaybettiği ‘simülatif’ bir dünyadan çok gerçek ile gerçek olmayan arasındaki ayrımın önemini yitirdiği ‘akışkan’ bir dünyanın varlığına işaret etmektedir. Bu anlamda hipergerçeklikler ile örülü bir yapıya sahip olan geleneksel medyanın aksine yeni medya tümüyle akışkan bir doğaya sahiptir. Hal böyle iken akışta yer alan içeriklerin, manşete taşınan haberlerin ömrünün uzun olduğunu söylemek oldukça güçleşmektedir. Böyle bir atmosferde bazı haberler ilk verildiği şekliyle kalabilmektedir.

2. Yeni Medya ve Etik Sorunsalı

Fransızca kökenli etik kavramı “çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü” olarak tanımlanmaktadır. Sıfat olarak kullanıldığında ise ahlaki, ahlakla ilgili anlamlarına gelmektedir (sozluk.gov.tr, 2021). Her meslekte dikkat edilmesi gereken birtakım ölçütler bulunmaktadır. Bu ölçütlerin sınırları ve dereceleri etik kurallar ile belirlenmektedir. Medya çalışanlarının özen göstermesi ya da kaçınması gereken hususlar da yine medya etiğine dayanan kurallar çerçevesinde belirlenmiştir. Medya etiği genel olarak stereotipleştirmeyi, konuşma özgürlüğünü, müstehcenliği, ürün yerleştirme gibi reklamcılık pratiklerini ve karalama gibi hukuki meseleleri içermektedir. Gazetecilik etiği ise haberlere ilişkin olarak yansızlık, nesnellik, denge, mahremiyet ve kamu yararı gibi konuları içermektedir (Chandler ve Munday, 2018, s. 274). Gazetecilik mesleğine ilişkin etik kurallar bir taraftan gazetecilerin görevini daha etkin ve daha doğru bir şekilde yapmalarına olanak tanırken diğer taraftan gazeteciliğin toplumda saygın bir meslek olarak kabul görmesinde etkili olmaktadır (Gönenç ve Kılıç, 2020, s. 98).

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti ve Basın Konseyi gibi önemli basın örgütleri tarafından gazetecilik mesleğine ilişkin birtakım etik kurallar belirlenmiştir. Bu kurallar oldukça geniş kapsamlıdır. Fakat bu çalışmada konunun sınırları gereği bu kurallardan yalnızca haberlerin doğruluğuna yönelik olarak hazırlanan etik kurallara değinilecektir. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti tarafından hazırlanan ‘Türkiye Gazetecilik Hak ve Sorumluluk Bildirgesi’ kapsamında ‘haber ve gerçeklik’ ilişkisine dair dikkat çeken maddeler şu şekildedir:

- Gazeteci; halkın bilgi edinme hakkı uyarınca, haber alma, yorum yapma ve eleştirme özgürlüğünü kullanırken kendi açısından sonuçları ne olursa olsun, gerçekleri çarpıtmadan aktarmak zorundadır.
- Gazeteci; bilgiyi yok edemez, görmezlikten gelemmez, metinler ve belgeleri değiştiremez.
- Her iki maddede de açık şekilde görülebileceği üzere gazetecilerin gerçekler üzerinde her türlü manipülatif uygulamalardan kaçınması gerektiğine dikkat çekilmektedir. Bir diğer madde de ise olası yanlışlıklar sonucunda en kısa sürede yanlışın düzeltilmesi gerektiği belirtilmektedir.
- Gazeteci, yayınlarıyla ilgili her yanlış en kısa sürede düzeltmekle ve gerektiğinde özür dilemekle yükümlüdür (tgc.org.tr, 2021).

Basın Konseyi’nin de (basinkonseyi.org.tr, 2021) bu konuya ehemmiyet göstererek etik kurallar içerisinde “Basın organları, yanlış yayınlardan kaynaklanan cevap ve tekzip hakkına saygı duyarlar” maddesine yer verdiği görülmektedir. Dolayısıyla etik kurallar, gazetecinin gerçeklere dayanan haberler yapmasına azami düzeyde dikkat etmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Ancak bilerek ya da bilmeden yapılan yanıltıcı haberler konusunda hiç vakit kaybedilmeden yanlışlığın giderilmesi ve bu tür durumlardan kaynaklanan cevap ve tekzip hakkına saygı duyulması gerektiğine ilişkin uyarılar aldatıcı içeriklere ne denli hassas yaklaşıldığını göstermektedir.

Türkiye Gazetecilik Hak ve Sorumluluk Bildirgesi’nde, yeni iletişim teknolojilerini de kapsayıcı olması adına ‘Dijital Medya’ başlığı açılmış ve bildirge güncellenmiştir. Bu bağlamda gazetecinin dijital platformlarda da yine hak ve sorumluluk bildirgesine uygun davranması gerektiği belirtilmektedir. Bununla birlikte ‘kişi ya da kurumları, teyit edilmemiş bilgilerle zan altında bırakmamak’ hususunda gazeteciler uyarılmaktadır (tgc.org.tr, 2021).

Günümüzde yeni medya, yanlış bilginin kaynağı olarak görülmektedir. Bu nedenle böyle bir mecrada haber yapıyor olmak gazeteciye ciddi bir sorumluluk yüklemektedir. Yalan haberlerin de içinde yer aldığı ‘yanlış bilgi’ son derece kapsamlı bir başlıktır. Yanlış bilgi kategorizasyonunda manipülasyon, çarpıtma, hatalı ilişkilendirme, bağlamından koparma, uydurma, taklit ve parodi başlıkları yer almaktadır (Wardle and Derakhshan 2017, s. 17). Yeni medyada bu alt başlıkların her biri yaygın olarak görülmektedir. Bu çalışmanın ana temasını oluşturan ‘parodi’ çok eski dönemlerde dahi karşılaşılan bir tür olmasına rağmen iletişim teknolojileriyle birlikte kapsamı genişlemiş ve yaygınlaşmıştır.

3. Sahte Bir İçerik Olarak Parodi Haberler

Parodi kavramı “ciddi sayılan bir eserin bir bölümü veya bütünü alaya alarak, biçimini bozmadan ona bambaşka bir özellik vererek biçimle öz arasındaki bu ayrılıktan gülünç etki yaratan bir oyun türü” olarak tanımlanmaktadır (sozluk.gov.tr, 2021).

Daha genel anlamı ile parodi “ünlü birinin tarzını kasıtlı olarak kopyalayan veya belirli bir durumu kopyalayan, orijinalin özelliklerini/niteliklerini mizahi bir şekilde daha

belirgin hale getiren yazı, müzik, sanat, konuşma” olarak tanımlanmaktadır (dictionary.cambridge.org, 2021).

Parodi Antik Yunan dönemine tarihlenen oldukça eski bir kavramdır. Öyle ki Aristo'nun Poetika'sında parodiye dair bilgilerin yer aldığı bilinmektedir (Cebeci'den aktaran Koç, 2015, s. 233). Alaycı taklitten doğan parodi köken olarak 'komediya'ya dayanmaktadır. Günümüzde taklit etmek ve gülünç kılmanın dışında 'yeniden yazmak' ve 'ironikleştirmek' de parodinin işlevleri arasında yer almaktadır. Köken olarak bu denli eski bir türün ilk çağlarda dayandığı temeller ve işlevsellik ile günümüzde dayandığı temel ve işlevselliğin aynı olması elbette ki düşünülemez. Bu açıdan parodiye kronolojik olarak bakıldığında klasik dönemde taklit, modern dönemde ironi ve eleştiri, postmodern dönemde ise 'yeniden yazma' işlevlerinin ön planda olduğu görülmektedir (Özdemir, 2015, s. 78-79).

Tarihsel süreç içerisinde parodinin sadece işlevleri değil, bir tür olarak kapsamının da oldukça genişlediği görülmektedir. Örneğin tiyatronun bir türü olarak ortaya çıkan parodi ilerleyen süreçte edebi eserlerde de kendini göstermeye başlamıştır. Teknolojinin gelişimi ile birlikte parodinin televizyon formatına da uyum sağladığını söylemek mümkündür. Böylece parodi, televizyon programlarında ve reklamlarda da kullanılmaya başlanmıştır. Yeni medya araçlarının önem kazanmasıyla birlikte parodinin dijital dünyada çok farklı şekillerde kullanıldığını görmek mümkündür. Bu çalışmanın merkezinde yer alan 'parodi haber' yeni medyada parodinin kullanıldığı önemli alanlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki birçok ülkede oldukça sevilen ve popüler olan parodi haber siteleri mevcuttur. Türkiye'de parodi haber denildiğinde akla ilk olarak Zaytung gelmektedir. Kendini, "Dürüst, Tarafsız ve Ahlsız Haber" veren bir site olarak tanımlayan Zaytung, Almanca'da gazete anlamına gelen 'Zeitung' kelimesinden türetilmiştir. Zaytung'a ilham kaynağı olan Amerika menşeli The Onion ise dünya çapında popülerliği olan bir parodi haber sitesidir. The Onion'da yer alan haberlerin bazı durumlarda gerçek sanılarak başka sitelerde 'ciddi' bir haber gibi aktarıldığı görülmektedir. Bu sitelere benzer şekilde NewsBiscuit İngiltere, The Baeverton Kanada, Lercio İtalya medyasında parodi haberler hazırlayan sitelere örnek olarak gösterilebilir. Bazı parodi haber siteleri içeriklerini tanımlamak için 'spoof' yani kandıran ya da makaraya alan kavramını tercih ederken bazı siteler ise parodinin bir uzantısı olan 'satire' (hiciv) kavramını kullanmaktadır.

Tandoc ve arkadaşları (2018), 2003 ile 2017 yılları arasındaki süreçte 'yalan habere' yönelik yapılan 34 akademik makaleyi incelemişlerdir. Yürüttükleri çalışmanın sonucunda birçok araştırmanın parodiyi 'sahte haber' formatı olarak değerlendirdiğini saptamışlardır. Parodi ayrıca daha önce değinildiği üzere yanlış bilginin bir alt türü olarak da görülmektedir. Parodi haberler kasıtlı olarak zarar verme amacı taşımamakla birlikte kandırma potansiyeli olan içeriklerdir (Wardle and Derakhshan 2017, s. 17). Bunun yanında insanları düşündüren ve güldüren parodinin, yalnızca aldatma amacı taşıyan sahte haberlerden çok daha değerli ve önemli olarak görülmesi gerektiğini savunan görüşler de mevcuttur (Sinclair, 2019).

Mizaha dayanan parodi haber, ana akım haber medyasını taklit eden bir sunum şekli kullanmaktadır. Bu da inandırıcılığını arttıran bir faktör olarak görülmektedir. Parodi haberler güncel olaylara doğrudan yorum yapmak yerine, konuların gülünçlüğünü vurgulamak için tamamen kurgusal haberler uydurarak bunları öne çıkarmaktadır. Başarılı bir haber parodisi söz konusu olduğunda, yazarlar kişilere göz kırparak, mümkün olanla saçma olan arasında ayrıntılı bir denge kurmaktadır. Bu yapıyla parodi haberler diğer sahte

haber biçimlerinden farklıdır. Çünkü temelde hem haberin yazarının hem de okuyucunun şakayı paylaştığı varsayımı yatmaktadır (Tandoc vd., 2018, s. 142).

Parodi haber her ne kadar yeni iletişim teknolojileri ile birlikte yükselişe geçmişse de bu tarz haberlerin geçmiş dönemlerde radyo, gazete ve televizyon aracılığıyla da yapıldığını belirtmek gerekmektedir. Bu açıdan medya tarihinde ayrıcalıklı bir yeri olan ve radyonun etki boyutunu tüm dünyaya gösteren ‘Dünyalar Savaşı’ olayına değinmek faydalı olacaktır. 30 Ekim 1938 tarihindeki cadılar bayramı programı şüphesiz ki tarihin en ünlü radyo programı olmuştur. Bu programda H. George Wells’in bilim kurgu öyküsü ‘Dünyalar Savaşı’nın bir uyarlaması sunulmuştur. Olayın geçtiği yer New Jersey, tarih ise 30 Ekim olarak değiştirilmiştir. Anlatı radyonun formatını yansıtacak şekilde oluşturulmuştur. Konusu Marslıların Amerika’yı istilası olan eser tipik bir radyo tiyatrosu biçiminde değil, haber bülteni şeklinde hazırlanmıştır. “Sözde” bülten Marslıların gelişini haber veren sansasyonel bir anonsla açılmıştır. Radyonun müzik yayını haber bültenleri ile sık sık kesilerek dinleyicilere, New Jersey’de Grovers Mill civarına büyük bir meteorun düşmesi, Marslıların ortaya çıkışı, ABD askeri kuvvetlerinin bozguna uğraması gibi ‘sıcak gelişmeler’ aktarılmıştır. Haberlerde tanıdık insan ve yer isimlerinin kullanılması oyuna gerçekçilik kazandırmıştır. Programı en başından itibaren dinlemeye başlamış olanlar durumun farkındadır. Ancak programı sonradan dinlemeye başlamış olanlar bunu ciddi bir haber sanarak paniğe kapılmışlardır. Dahası çoğu dinleyici programın ortasında yapılan, bütün bunların bir şaka olduğu anonsunu duymamıştır. Çünkü binlerce insan Marslılardan kaçmak için sokaklara dökülmüştür. Gerçeğin ortaya çıkmasının ardından radyo istasyonunun bağlı olduğu CBS’ye (Columbia Broadcasting Company) bir dizi dava açılmıştır. Bu olumsuz tabloya rağmen parodinin sorumlusu olan Orson Welles büyük bir üne kavuşmuştur (Sterling ve Kittross, 2011, s. 326-327; Jeanneney, 1998, s. 147-148). Bu olay elbette öncelikli olarak radyonun kişiler üzerindeki etkisini göstermek adına çok önemli bir argüman sunmaktadır. Ancak bunun yanında olayın parodi haberlerin etkisine yönelik bir başka boyutu daha vardır. Oyunu ilgi çekici hale getirmek isteyen Orson Welles alışıldık bir format yerine oyunun kurgu haber bültenleri şeklinde aktarılmasını istemiştir. Welles bunun bir kurgu olduğunun insanlar tarafından anlaşılacağından hiç şüphe duymamıştır. Çünkü perde arası anonslarla bunun bir oyun olduğu dinleyicilere aktarılmıştır. Fakat panikleyen birçok kişi bu anonsları ya duymamış ya da algılamamıştır. Dolayısıyla olay hiç tahmin edilmeyen sonuçlar doğurmuştur. Bu açıdan parodi haberlerin beklenmeyen sonuçlara yol açabileceğinin mutlaka hesaba katılması gerekmektedir. Dünyalar Savaşı parodisi gibi ciddi sonuçlar doğurmamış olsa da medya tarihine geçen çeşitli parodi haberlerle karşılaşmak mümkündür. Bu haberlerin çoğunlukla 1 Nisan şaka gününe özel olarak hazırlandığı göze çarpmaktadır.

Parodi haberlerin her zaman eğlenceli içeriklere sahip olmadığını belirtmek gerekmektedir. Özellikle hazırlanan haberlerde hayali isim ve kurumlar kullanmak yerine gerçek isim ve kurumların tercih edilmesi parodi haberin maksadını aşmasına neden olmaktadır. Bu gibi durumlarda parodi haberler kişilere zarar verebilmekte, kurumların imajını ve itibarını zedeleyebilmektedir. Londra’daki bir Hint restoranının yapılan parodi haber nedeniyle kapanmanın eşiğine gelmesi bu açıdan dikkate değer bir örnektir. İnsanların sahte haberler oluşturmasına ve Facebook’ta paylaşmasına olanak tanıyan Channel23news.com adlı bir internet sitesi tarafından Karri Twist adındaki restoranın insan eti sattığını ve sahibinin tutuklandığını iddia eden bir haber yayınlanmıştır. Haberin içeriğinde dondurucuda dokuz cesedin bulunduğuna ilişkin bilgiler aktarılmıştır. Haber Facebook’ta paylaşılmasının ardından Twitter ve WhatsApp’ta da kısa süre içerisinde yayılmıştır. Linke tıklayanlar, haberin olduğu sayfaya yönlendirilmiş ve “Şakalandınız! Şimdi Bir Hikâye Uydurun ve Arkadaşlarınızı Kandırın!” yazısı ile karşılaşmışlardır. Buna

karşın yanlış söylentinin yayılması nedeniyle restoranın işleri yarı yarıya azalmıştır (teyit.org, 2021). Söz konusu örnek başkalarına zarar verme ihtimalini göz ardı ederek gerçek isimler kullanmayı tercih ettiği için birtakım sıkıntılı sonuçların doğmasına yol açmıştır. Bu da parodi haberlerin mizahi bir içerik türü olmaktan çıkarak gerçek bir haber olarak algılanmasının insanları ciddi ölçüde yanıltabileceğini göstermektedir.

3.1. Parodi Haberlerin Şaka Amaçlı Sunulduğu Örnekler: 1 Nisan Haberleri

Dünyada şaka günü olarak bilinen 1 Nisan parodi haberlerin paylaşılması için önemli bir tarihtir. Profesyonel gazeteciler bu güne özel olarak bazı parodi haberler hazırlamaktadır. İlk bakışta yazım/sunum şekli itibarıyla gerçek haber izlenimi veren bu haberler kimi zaman öne sürdüğü mantık sınırlarını zorlayan bilgiler ile ‘şaka’ olduğuna dönük ipuçları verse de kimi zaman gerçek mi yoksa şaka mı olduğu tam olarak anlaşılammamaktadır. Konuyu örneklendirmek açısından yayımlandıkları dönemlerde oldukça ses getiren ve gerçek sanılan 1 Nisan haberlerine kısaca değinmek yerinde olacaktır. 1957 yılında BBC, İsviçreli çiftçilerin spagetti ağaçlarından verimli bir hasat yaptıklarını aktarmıştır. Bunun üzerine çok sayıda izleyici spagetti ağacını nereden alabileceklerini sormak için BBC’yi aramıştır. BBC şakayı devam ettirmiş ve izleyicilere bir kavanoz salçanın içine bir tane spagetti koyup büyümesini beklemelerini söylemiştir (aa.com.tr, 2021).

1977 yılında The Guardian gazetesi San Serriffe adlı noktalı virgül şeklindeki adalardan oluşan bir ülkenin bağımsızlığının onuncu yıldönümünü kutlayan bir haber hazırlamıştır. Bazı okurlar Hint Okyanusu’nda yer alan bu adalar ülkesinde tatil yeri ayırtmak istemiş fakat seyahat acentaları Bodoni Uluslararası Hava Limanı’nın, Garamondo körfezinin ya da Perpetua’nın engin kuşağının yerini saptayamamıştır. Çünkü San Serriffe, tüm yer isimlerinin fontlar dünyasından oluşturulduğu ‘uydurma’ bir ülkedir. Söz konusu haber 1 Nisan’a özel olarak hazırlanmıştır (Garfield, 2012, s. 40).

1986 yılında The Parisien gazetesi Eiffel Kulesinin taşınacağını okurlarına duyurarak Parislilere küçük bir panik yaşatmıştır. BBC’nin 2007 yılında ‘Londra Saat Kulesi Dijital Olacak’ haberi ise oldukça inanılır bulunmuş olmalı ki, dijital göstergeye karşı çıkan binlerce kişinin araması sonucu BBC’nin telefonları kilitlenmiştir (aa.com.tr, 2021).

1 Nisan nedeniyle hazırlanan parodi haberler sadece yabancı medya kuruluşlarına özgü değildir. Ülkemizde de bu güne özel olarak hazırlanan ve medyada çok konuşulan haber örneklerine rastlamak mümkündür. Bu noktada Anadolu Ajansı’nın (AA) 1 Nisan’da servis ettiği parodi haberlere değinmek yerinde olacaktır. 2012 yılında AA tarafından servis edilen 1 Nisan haberi hamilelik süresinin 5 aya ineceğine yöneliktir. Sabah gazetesinin sitesinde yer alan habere göre İsviçreli bilim adamları, laboratuvar deneylerinde, anne karnındaki bebeğin gelişimini hızlandırmayı başarmıştır. Haberin dayanağı gen konusunda çalışmalar yapan Moleküler Biyoloji Profesörü April First tarafından yayınlanan bilimsel bir makaledir. Söz konusu makale ‘Schwangerer Mann’ adlı tıp dergisinde yer almıştır. Haberin aktarılmasının ardından altına “günün ilk ‘1 Nisan şakası’ Anadolu Ajansı’ndan geldi” şeklinde bir uyarı notu düşülmüştür (sabah.com.tr, 2021). Bir başka gazetede ise aynı haberin devamında “Uyarı notunu kimse görmedi” ara başlığı atılmış ve bu haberin 1 Nisan şakası olarak hazırlandığı ancak internetteki birçok haber sitesinin bu ‘kandırmaca haberi’ okurlarına flaş haber olarak duyurduğu bilgisine yer verilmiştir (gazetevatan.com, 2021). Hâlbuki internet sitelerinde bu habere gerçekmiş gibi yer veren editörlerin gözünden kaçan tek ayrıntı AA’nın uyarı notu değildir. Dikkat edileceği üzere haberde yer verilen profesörün adı April First’tür. Ayrıca makalenin

yayınlandığı tıp dergisinin adı da hamile adam anlamına gelen Schwangerer Mann'dir. Dolayısıyla tüm bu detaylar aslında haberin parodi amaçlı hazırlandığını ele vermektedir.

Anadolu Ajansı 2016 yılında 1 Nisan nedeniyle abonelerine 'Büyüyeabilen Robot Geliştirildi' başlıklı haberi göndermiştir. Ancak haber 31 Mart'ta servis edilmiştir. Dolayısıyla söz konusu haber internet sitelerinde 'gerçekmiş' gibi yer almıştır. AA kendi web sitesinde de haberi herhangi bir uyarı notu olmadan gerçekmiş gibi duyurmuştur. Ama tıpkı geçmiş yıllarda olduğu gibi haberin detaylarında parodi amaçlı olarak hazırlandığına dönük bazı ipuçlarına yer verilmiştir. AA bu haberin devamı niteliğindeki haberi 1 Nisan'da, 'AA'dan 1 Nisan Şakası' başlığı ile yayınlarken detaylarda gizlenen ipuçlarını açıklamıştır. AA muhabirleri tarafından kurgulanan haberdeki en önemli ipucu ise robotu geliştiren hayali ekibin lideri Prof. Dr. Hikaru Nasinisakashi'nin adının 'Nisan Şakası' kelimelerinden oluşturulmasıdır (aa.com.tr, 2021). Tüm bu örnekler aslında içeriklerinde, yapılan haberlerin şaka olduğunun anlaşılmasını sağlayacak önemli ayrıntılara yer vermektedir. Öyle ki Anadolu Ajansı tarafından hazırlanan haberler 1 Nisan'a açık şekilde gönderme yapan detaylara sahiptir. Ancak bu detaylar haberlerin -editörler dâhil olmak üzere- bazı kişiler tarafından 'gerçek' olarak algılanmasına engel teşkil etmemiştir. Şüphesiz bunda kişilerin zihnindeki haber imajı etkili olmaktadır. Çünkü birçok kişi haber içeriklerinin 'gerçek' olduğuna yönelik bir ön kabule sahiptir. Dolayısıyla bir haberin içeriğinin kimi zaman çarpıtılarak sunulabileceği, bilgilerin hatalı ya da eksik aktarılıyor olabileceği birçok kişinin bildiği uygulamalar olsa da haberlerin baştan aşağı kurgu olabileceği fikrine hâlâ insanların yabancı olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum akla McLuhan'ın 'araç mesajdır' önermesini getirmektedir. Buradan yola çıkarak bizzat haber formatını araç, haberin içerdiği bilgileri ise mesaj olarak konumlandırmak mümkündür. Haber, formatı gereği kapalı bir anlatı türüdür. Kapalı metinler, karmaşık okumalara imkân veren açık metinlerin aksine tek bir yoruma izin vermektedir. Dolayısıyla haber gibi enformasyonel metinler içeriği öne çıkaran ve farklı anlamlara yol açabilecek alternatif okumaların önüne set çeken bir yapıya sahiptir (Mutlu, 2012, s. 13; Chandler ve Munday, 2018, s. 10). Bu nedenle kurgu kavramı daha çok roman ve film gibi açık anlatı türleri ile özdeşleşirken haber ve kurgu kavramı genellikle yan yana düşünülmemektedir.

3.2. Parodi Haberlerin 'Gerçek' Olarak Sunulduğu Örnekler

Parodi haber siteleri tarafından haber dilini taklit ederek oluşturulan içerikler yeni medyadaki sahte haber/yanlış bilgi akışının bir uzantısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu haberlerin eğlenme maksatlı oluşturulduğunu ve büyük bölümünün kasıtlı şekilde insanları yanlış yönlendirme gibi bir amaç taşımadığını söylemek mümkündür. Parodi haber sitelerinin kendilerini tanıtmak için tercih ettikleri kavramlar ve site içerisinde yer alan uyarılar dikkate alındığında içeriklerin ciddiye alınmak için değil, eğlenmek için hazırlandığı varsayımı ağır basmaktadır. Örneğin zaytung.com adlı site "tüm yazılı ve görsel materyal, html kodlarına varıncaya kadar yalandır uydurmadır" ifadesine yer vererek ziyaretçilerini uyarmaktadır. Buna karşın uyarı notunun haber metinlerine kıyasla punto değerinin oldukça küçük olduğunu da belirtmek gerekmektedir. İngiltere merkezli NewsBiscuit ise "gerçekleşmeden önceki haberler" ifadesi ile sitede yer alan içeriklerin tümüyle hayal ürünü olduğunu ilan etmektedir. Öte yandan kendisi hakkında ironik nitelermeler kullanan web siteleri de vardır. Örneğin kimi zaman haberleri ciddiye alınarak farklı mecralarda kullanılan Weekly World News adlı site "Dünyanın tek güvenilir haberi" nitelermesini tercih ederken, The Baeverton kendini "Kuzey Amerika'nın güvenilir haber kaynağı" olarak tanıtmaktadır. Dünya çapında bilinirliği olan The Onion da benzer bir yol izlemekte ve içeriklerini tanıtmak için "Amerika'nın en iyi haber kaynağı" ifadesini kullanmaktadır. The Onion, sitesindeki hakkımızda kısmında içeriklerine dair bazı notlar paylaşmaktadır. Bunlardan biri de haberlerinde kullandığı kişi isimlerine yöneliktir. The

Onion, alenen tanınmış kişilerin hicvedildiği durumlar dışında, tüm hikâyelerinde uydurulmuş/sahte isimleri kullandığına dikkat çekerek gerçek isimlerin başka herhangi bir şekilde kullanılmasının rastlantısal olduğunu belirtmektedir. Site ayrıca The Onion'ın 18 yaşın altındaki okuyucular için hazırlanmadığı uyarısında bulunmaktadır. Ancak bu uyarılar kimi durumlarda yetersiz kalmakta ve parodi haberler gerçekdışı içerik olmaktan çıkarak gerçeklik statüsü kazanmaktadır. Parodi haberlerin amacından uzaklaşması tam da bu noktada gerçekleşmektedir. Bu süreçte farklı internet sitelerinde ve sosyal medya mecralarında dolaşıma giren parodi haberler hızla yayılmaktadır. Asıl kaynağının belirtilmediği durumlarda parodi haberlerin ciddi bir haber olarak algılanma olasılığı artmaktadır.

Parodi haberlerin gerçek olarak sunulması kuşkusuz beraberinde bazı sorunları da getirmektedir. Bunların başında etik açıdan sorunlu durumlar gelmektedir. Ciddi bir haber niteliğinde sunulan parodi haberler bir süre sonra hem okuru yanlış yönlendirmekte hem de medya kuruluşlarına olan güveni zedeleyebilmektedir. Bu nedenle medya kuruluşlarına önemli sorumluluklar düşmektedir. Bu noktada editoryal süreçte haberin hızlı bir şekilde yayınlanmaya çalışılması bu sorunları doğuran önemli bir etmendir. Haberin kaynağına dikkat edilmemesi ya da kaynağın yeteri kadar araştırılmaması parodi olarak hazırlanan içeriklerin gerçek olarak algılanmasına yol açabilmektedir. Bu bağlamda bazı örneklerle değinmekte fayda vardır.

3.2.1. Kadın Manastırındaki 9 Rahibenin Hamile Olduğu Haberi

Giornale Italiano adlı parodi haber kaynağının 'hamile rahibeler' haberi Türk medyasında gerçekmiş gibi sunulması itibarıyla bu çalışmaya dâhil edilmiştir. Söz konusu parodi habere göre Milano'daki kadın manastırı Kuzey Afrika'dan gelen 5 göçmene kapılarını açmıştır. Olayın üzerinden 6 ay geçmesinin ardından 9 rahibenin hamile olduğu ortaya çıkmıştır. Rahibeler kendilerini "Kötü bir şey yapmadık. Onların sevgi ve teselliye ihtiyacı vardı. Meryem de bakireyken hamile kaldı. Bizlere böyle bir mucize lütfedildi. Bunun için Tanrı'ya şükrediyoruz" diyerek savunmuştur. İtalya merkezli bu 'haber' Türkiye'de birçok gazetenin web sitesinde 'ciddi' bir haber gibi paylaşılmıştır. Haberlerin yayılmasına aracılık eden kaynak Sputnik'tir.

Bazı siteler kaynak olarak Giornale Italiano'nun yanında Sputnik'i işaret ederken bazı sitelerin sadece Giornale Italiano'yu kaynak olarak gösterdiği saptanmıştır. Sputnik bahse konu olan haberi "İtalya'da manastır kapılarını göçmenlere açtı: 9 rahibe hamile" şeklinde duyurmuştur. Haber Sözcü, Milliyet, Yeni Akit ve Gazetevatan'ın sitelerinde de yer almıştır. Türkiye'deki doğrulama platformlarından biri olan teyit.org tarafından haberin uydurma olduğu haber kaynağı olan Giornale Italiano'nun ise bir parodi haber sitesi olduğu açıklanmıştır (teyit.org, 2021). Buna karşın arama motoru üzerinden yapılan aramalar neticesinde haberin bazı sitelerde hâlâ ilk haliyle ulaşılır olduğu saptanmıştır. Söz konusu haberin yayılmasında aracı olan Sputnik'in web sitesinde haberin sadece başlığı yer alırken haber metnine ulaşılammamaktadır. Başlığın altında ise şu ifadeler yer verilmektedir: "5 Kuzey Afrikalı göçmene kapılarını açan Milano'daki kadın manastırının 9 rahibesinin hamile kaldığı iddiasına yer verilen bu haberde yer alan içerik, asıl kaynağından doğrulatılmadığı için yayından kaldırılmıştır." Gazetevatan ise habere ilişkin ayrıntıları verdikten sonra açıklama olarak söz konusu haberin bir parodi sitesinde yer aldığı ve gerçek olmadığı bilgisini de paylaşmaktadır. Ancak Sözcü, Yeni Akit ve Milliyet gazetelerinin sitesinde haberin parodi olduğuna yönelik herhangi bir uyarı notu bulunmamaktadır.

Aynı haber iki yıl sonra bu kez benzer içerikteki bir başka haber için referans olarak kullanılmıştır. Birgün ve Posta gazeteleri önce İtalya'nın Sicilya Adası'nda iki rahibenin

hamile olduğunun ortaya çıkmasına ilişkin haberin ayrıntılarını okurlarına aktarmıştır. Ardından “2017 yılında da İtalya’da benzer bir olay yaşanmıştı” ifadesi kullanılarak önceki olaya dair bazı detaylar yeniden okurlarla paylaşılmıştır. Görüldüğü gibi haberin parodi olduğunun anlaşılmasının ardından bazı sitelerin haberi yayından kaldırmaması, haberde herhangi bir düzeltme yapılmaması ya da uyarı notu paylaşılması gibi etmenler, olayın üzerinden belli bir süre geçmiş olsa da yanlış bilginin dolaşımına neden olmaya devam etmektedir.

Söz konusu olayı gerçek bir haber statüsüne taşıyan ana etmen hiç şüphesiz ilgi çekici olmasıdır. İlginçlik rekabetin hat safhaya ulaştığı medya dünyasında son derece önemli bir haber değer etmenidir. Gündelik hayatta insanların ilgi duydukları her şeyi bu başlık altında toplamak mümkündür. Spesifikleştirmek gerekirse olağandışı olaylar, heyecan veren veya görülmeye değer şeyler, aşk ve macera gibi konular her zaman insanların ilgisini çekmektedir. Dolayısıyla bu konulara ilişkin oluşturulan haber içerikleri kolaylıkla çok sayıda kişiye ulaşmaktadır (Tokgöz, 2003, s. 206-209). Öte yandan rahibelerin göçmenlerden hamile kalma olasılığı kolay karşılaşılabilecek türden bir olay değildir. Bu nedenle Galtung ve Ruge’un ortaya koyduğu haber değer etmenlerinden biri olan ‘beklenmediklik’ bahse konu olan olay için geçerli olabilecek bir kriterdir (Galtung ve Ruge, 1965). Buna ek olarak Östgaard tarafından ileri sürülen haber kıstaslarından biri olan ‘sansasyon’ tam olarak bu olaya uygun düşen bir haber değer etmenidir (Östgaard, 1965). Tüm bu etmenler göz önüne alındığında örnek parodi haberin medya çalışanları tarafından ciddiye alınmasının önü açılmış olmaktadır.

3.2.2. Ermeni Tasarısını Destekleyen Büyükelçi Haberi

Zaytung yazarlarınca hazırlanan ‘Sierra Leone’de Unutulan Büyükelçi Çareyi Ermeni Tasarısında Buldu’ başlıklı haber yayınlandığı dönemde oldukça konuşulmuştur. Söz konusu haber Ermenistan’ın İngilizce yayın organı The Armenian Weekly’de Harut Sassounian tarafından kaleme alınan bir yazıda gerçek bir olay gibi sunulmuştur. Haberin içeriğine göre Sierra Leone’deki Türk Büyükelçi soykırım tasarısı lehine lobi yapmıştır. Türkiye’yi çok özleyen büyükelçi, Ankara’ya çağrılacağı umuduyla tasarının geçmesini el altından desteklemiştir. Sassounian “Sierra Leone’deki Türk Büyükelçi gerçekten soykırım tasarısı lehine lobi yaptı mı?” başlıklı yazısında haberin kaynağı olarak Zaytung’a değil, Turkish Forum adlı siteye atıf yapmış ve “Türkçe haberler konusunda en büyük site” nitelendirmesinde bulunmuştur. Fakat gerçek kısa süre içerisinde anlaşılmuştur. Sassounian, iki saat sonra yazısını değiştirmiş, “Zaytung’un kullandığı büyükelçi fotoğrafının orijinal gibi görüldüğünü” ve “birçok Türk sitesinin de bu haberi gerçek sandığını” belirtmiştir (hurriyet.com.tr, 2021). Ancak olay burada son bulmamıştır. Gazeteci Banu Avar katıldığı bir televizyon programında Ermeni haberleri konusunda her zaman takip ettiğini söylediği The Armenian Weekly’e atıf yaparak bu olayı gerçek gibi aktarmıştır. Avar’ın haberi paylaşmasının ardından kısa süre sonra Dışişleri Bakanlığı’ndan bir yetkili arayarak haberin gerçek olmadığını aynı hataya The Armenian Weekly adlı sitenin de düştüğünü söylemiştir. Bunun üzerine haberin parodi amacıyla uydurulduğu ortaya çıkmıştır (malumatfurus.org, 2021).

The Armenian Weekly’nin parodi haberi gerçekmiş gibi sunması medyada geniş yer tutmuş, olay “Zaytung Ermenileri ters köşeye yatırdı” (haberturk.com.tr, 2021; milliyet.com.tr, 2021), “Ermeniler, fıkra gibi haberi gerçek sandı” (hurriyet.com.tr, 2021) gibi başlıklarla okurlara aktarılmıştır. Bu örnekte haber kaynağının önemine ilişkin iki husus öne çıkmaktadır. İlki The Armenian Weekly kullandığı haberin kaynağı olarak Zaytung’u değil, bir forum sitesini işaret etmiştir. Bu da Zaytung tarafından hazırlanan parodi haberin başka mecralarda da kullanıldığını göstermektedir. İnternet bu gibi

durumlarla sık karşılaşılan bir iletişim ağıdır. Haber, parodi haber, makale, köşe yazısı gibi içerikler bazen farklı bir kaynakla bazen de kaynağı olmadan paylaşılmaktadır. Bu da etik açıdan bazı sorunlara yol açabilmektedir. Basın örgütleri tarafından hazırlanan etik kurallarda bu konuya oldukça önem verilmektedir. Basın Konseyi'nin konuya ilişkin maddesi aşağıdaki gibidir:

- Bir basın organının dağıtım süreci tamamlanmadan o basın organının özel çabalarla gerçekleştirdiği ürün, bir başka basın organı tarafından kendi ürünüymiş gibi kamuoyuna sunulamaz. Yayınlarda intihale başvurulamaz (basinkonseyi.org.tr, 2021).

Bu maddede kaynağın mutlak surette belirtilmesi gerektiğine aksi durumlarda ise bunun intihal olduğuna dikkat çekildiği görülmektedir. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin kaynağa ilişkin maddesi ise şu şekildedir:

- Gazeteci, kaynağını bilmediği bilgi ve haberleri yayınlamaz; kaynak açık olmadığı, yayınlamaya karar verdiği durumlarda da kamuoyuna gerekli uyarılarda bulunur (tgc.org.tr, 2021).

Bu maddede yukarıdakinden farklı olarak haber kaynağının bilinmemesi halinde gazetecinin sorumluluğunun ne olduğuna işaret edilmektedir. Bu açıdan gazeteci tarafından kullanılan bilginin ya da haberin kaynağının bilinmesi ayrıca önem taşımaktadır. Çünkü kaynağın belirsizliği haberin/bilginin doğruluğu ve gerçekliği noktasında bazı soru işaretlerine yol açmaktadır. Dolayısıyla kaynağın güvenilirliği ile paylaşılan bilgi ya da haberin güvenilirliği paralellik göstermektedir. Kaynak bilinmiyor ise paylaşılan bilgi ya da haber güvenilirlik noktasında gazeteciyi zor duruma düşürme potansiyeli taşımaktadır. Bunun önüne geçilmesi adına kaynağın bilinir olması etik kurallarda önem taşıyan bir konu olarak görülmektedir. Aynı maddede kaynağın açık olmadığı durumlarda bunun kamuoyu ile paylaşılması gerekliliğine de dikkat çekilmektedir. Bu anlamda yeniden aynı örneğe dönmek gerekirse Zaytung haberinin gerçekmiş gibi algılanmasına yol açan forum sitesinde konunun hassasiyetine gereken önemin verilmediği ortaya çıkmaktadır. Şayet söz konusu sitede haberin Zaytung'da yayımlandığı bilgisine yer verilmiş fakat bu bilgi gözden kaçmış ise bu kez de The Armenian Weekly'nin kaynak noktasında ciddi bir hata yaptığını belirtmek gerekmektedir. Aynı zamanda forum sitelerinin ciddi bir haber için kaynak olarak kabul edilip edilmeyeceği ise ayrı bir tartışma konusudur. Bu örnekte kaynağa yönelik olarak ortaya çıkan ikinci önemli husus ise gazeteci Banu Avar tarafından yapılan açıklamada kendini göstermektedir. Avar, paylaştığı haberi Zaytung'dan değil Ermeni haberleri konusunda her zaman takip ettiği The Armenian Weekly adlı siteden aldığını ifade etmektedir. Bu noktada Hovland ve arkadaşları tarafından geliştirilen 'Mesaj Öğrenme Yaklaşımı'na değinmek yerinde olacaktır. Bu yaklaşım mesajın verildiği kaynağın oldukça önemli olduğunu öne sürmektedir. Bu görüşe göre insanlar güvenilir, inanılır ve profesyonel kişilerden daha fazla etkilenme eğilimi göstermektedir. Dolayısıyla ne söylendiği veya nasıl söylendiği kadar kim ya da hangi kaynak tarafından söylendiği de oldukça önemlidir (Sakallı, 2006, s. 137). Avar'ın her zaman takip ettiğini söylediği kaynağa ilişkin tutumu bu açıklamayı örnekler niteliktedir. The Armenian Weekly'nin Avar tarafından güvenilir bir site olarak addedilmesi aslen parodi olan bir olayın gerçek olarak algılanmasına yol açmıştır.

3.2.3. Koronavirüse Yönelik Hazırlanan Parodi Haberler

Covid-19 pandemisi virüs salgınının yanında sahte haber salgınının da yaşandığı bir süreç olmuştur. Bu konuyla ilgili farkındalık oluşturmak adına Dünya Sağlık Örgütü tarafından 'infodemi' kavramı geliştirilmiştir. Salgına yönelik hem çevrim içi hem de çevrim dışı ortamlarda hızla yayılan aşırı bilgi bolluğu anlamına gelen kavram kasıtlı olarak üretilen yanlış bilgiyi yayma girişimini de içermektedir (who.int, 2020). Salgın

sürecinde gerek dünyada gerekse ülkemizde çok sayıda yanlış bilgi dolaşıma girmiştir. Bu bilgilerin bir kısmını da parodi amacıyla hazırlanan haberler oluşturmaktadır. Brennen ve arkadaşları (2020) tarafından hazırlanan raporda salgın sürecinde dolaşımda olan yanlış bilgilerin yüzde 3'ünün parodi ya da hiciv içerikli olduğu saptanmıştır (reutersinstitute.politics.ox.ac.uk, 2021). Covid-19 salgını döneminde Türkiye'de dolaşıma giren sahte haberlere ilişkin doğrulama platformları üzerinden yürütülen başka bir çalışmada da benzer şekilde parodi türü içeriklerin yüzde 4 olduğu tespit edilmiştir (Akyüz, 2020, s. 433). BBC'nin Covid-19 özelinde hazırladığı analizde de şakacılar yanlış bilgiyi yayan aktörlerden biri olarak belirtilmiştir (Spring, 2020). Dolayısıyla salgın dönemi bazı kişilerce parodi haberlere ve şaka içeriklerine uygun bir zemin olarak görülmektedir.

Bu başlık altında ele alınan ilk örnek olay Koronavirüsten korunmak için Arap sabununu yoğurtla karıştırıp yiyen kişiye dair yapılan haberdır. Yozgat'ta yaşandığı ileri sürülen olayda 43 yaşındaki Mehmet E. adlı kişi Arap sabunu ile yoğurdu karıştırarak yemiş ve zehirlenmiştir. Bunun üzerine Yozgat Şehir Hastanesi'nde tedavi altına alınmıştır. Midesi yıkanan Mehmet E. kendine geldikten sonra, "bu virüsü ilk hangi Çinli bulaştırdıysa Allah onun bin belasını versin" demiştir. Acil doktoru Erhan K. ise "Arap sabunu yemek nasıl bir akıldır anlamadım. Lütfen kimse böyle şeyler yapmasın" açıklamasında bulunmuştur. Söz konusu haber, Milli Gazete, Güneş, Takvim, Sabah, Ortadoğu, Sputnik, Haber 7 gibi internet sitelerinde yer almıştır. Haber ilk olarak 11 Mart 2020 tarihinde 'delidenhaber.com' adlı internet sitesinde yayınlanmıştır. Site kendisini "komik ve gerçek dışı haberlerin bulunduğu bir eğlence sitesi" olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla birçok haber sitesinde ciddi bir haber olarak yansıtılan bu olay parodi amacıyla hazırlanan bir haberdır. Olayın internette yayılmasının ardından teyit.org, Yozgat Şehir Hastanesi ve Yozgat İl Sağlık Müdürlüğü yetkilileri ile görüşerek bahse konu olan olayın gerçek olmadığı bilgisine ulaşmış ve haberin gerçeği yansıtmadığına yönelik bir açıklama yayınlamıştır (teyit.org, 2021). İçeriğinde gerçek bir hastane adının kullanılması haberin inandırıcılığını arttıran bir unsur olarak değerlendirilebilir. Buna karşın yalnızca hastanın değil, açıklama yapan doktorun da soyadının verilmemesi adı geçen kişilerin gerçek olup olmadığına ilişkin bazı şüpheler doğurmaktadır. Haberde yer alan sözde hastanın, 'virüsü ilk bulaştıran Çinliye' ilişkin sarf ettiği sözler meslek ilkeleri açısından etik değildir. Gerek Basın Konseyi'nin gerekse Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin meslek ilkelerinde hiç kimsenin ırk ve etnisite nedeniyle aşağılanamayacağı, gazetecinin nefret ve ayrımcılığı özendirici yayın yapamayacağı ve tüm uluslara saygı gösterilmesi gerekliliği net bir şekilde ifade edilmektedir (tgc.org.tr, 2021; basinkonseyi.org.tr, 2021). Bu bağlamda çıkış kaynağına dikkat etmeksizin haberin yayınlanmasının yanı sıra haberin içeriğinde bulunan bu ifadenin olduğu gibi verilmesi de etik açıdan hayli sıkıntılıdır. Arama motoru üzerinden yapılan aramalar sonucunda habere Sabah, Ortadoğu, Haber 7, Milli Gazete ve Takvim'in web sitelerinden hâlâ ilk haliyle ulaşılabilirdiği tespit edilmiştir. Sputnik ise haberi 13 Mart 2020 tarihinde yeniden düzenleyerek bahse konu olan iddianın yalan çıktığını duyurmuştur. Güneş gazetesinin kendi sitesinde yapılan arama sonucunda ise konuya ilişkin herhangi bir habere rastlanmamıştır.

Konuya yönelik ikinci örnek olay ise 'Gülnaz Şırınca' adlı hemşirenin darp edilmesi haberi. Söz konusu haber, 'Gazete Pencere' adlı online gazetesinin 22 Ocak 2021 tarihli sayısında 'Lomboz' isimli parodi köşesinde yer almıştır. "Bahçeli'nin Aşısını Yapan Hemşire Darp Edildi" başlıklı habere göre Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Devlet Bahçeli'ye Covid-19 aşısı yapan Gülnaz Şırınca adlı hemşire "canımızı acıtanın canına okuruz" diye bağırarak kişilerin sopalı saldırısına uğramıştır. Olayın ardından hemşire Numune Hastanesi'ne tedavi edilmek üzere kaldırılmıştır (malumatfurus.org, 2021).

Gazeteci Özlem Gürses Halk TV'deki yayında bu olayı 'olağanüstü' olarak nitelendirerek ciddi bir haber gibi aktarmıştır. Bunun sonucunda olay sosyal medyada alay konusu haline gelmiştir. Olayın Özlem Gürses tarafından gerçek olarak algılanmasının nedeni kuşkusuz ki haberin kaynağı olan Gazete Pencere'ye duyduğu güvendir. Çünkü Gürses, Gazete Pencere'nin dijital ortamda her zaman takip ettiği yayın organlarından biri olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla bu örnek olayda da haberin gerçek gibi algılanmasında 'Mesaj Öğrenme Yaklaşımı'nın öne sürdüğü üzere kaynağın etkisinin büyük olduğu görülmektedir. Her ne kadar bu haber gazetenin mizahi içeriklere ayrılan bir köşesinde yer almışsa da bizzat kaynağın kendisine duyulan güven bu ayrıntıyı perdelemiştir. Bu yaklaşıma göre kaynağın inanılabilirliği ile ilişkili olan uzmanlık faktörü de kaynaktan aktarılan mesajın etkisini kuvvetlendirmektedir (Sakallı, 2006, s. 139). Bu açıdan düşünüldüğünde gazetenin, profesyonel gazeteciler tarafından hazırlanıyor olması içeriklere duyulan güveni pekiştirmektedir. Hâlbuki haber çok kısa şekilde yazılmıştır. Haberde görsel olarak karikatür kullanılmıştır. Hemşirenin soyadı ve Numune Hastanesi'nin Ankara Şehir Hastanesi'ne taşınmış olması olayın uydurulmuş olma ihtimaline ilişkin ciddi ipuçları taşımaktadır. İnternet sitelerinde ve sosyal medyada olayın büyümesi üzerine Gürses yaptığı yazılı açıklamada "Tam yayına girerken gördüm ve o anki refleksle bunu tek bir cümle olarak ifade ettim" sözlerine yer vermiştir. Bu olay da göstermektedir ki yeni habercilik anlayışının hız temelli olması, paylaşılacak bilgiler için gerekli araştırmaların yapılması ve ulaşılan bilgilerin teyit edilmesi gibi çok önemli konulara ket vurmaktadır.

Sonuç

Kitle iletişim araçlarının en önemli işlevlerinden biri bilgi ve haber vermektir. Dijital teknolojilerin yaygınlaşmasıyla beraber insanlar istedikleri an istedikleri bilgiye/habere erişebilir hale gelmiştir. Şüphesiz ki günümüzde kitle iletişim araçlarının önemli işlevlerinden biri de eğlendirme rolüdür. Bu bağlamda "infotainment" kavramının türetilmiş olması dikkate değerdir. Bilgi-eğlence anlamına gelen infotainment, giderek dijitalleşen dünyanın bilgi edinme anlayışına ilişkin önemli ipuçları barındırmaktadır. Tüm parçalar birleştirildiğinde şunu rahatlıkla söylemek mümkündür; hakikat sonrası çağ için 'eğlence' hemen her medya içeriğinde kendine yer edinmekte ve eğlenmek adına her şey kabul edilebilir görülmektedir. Buna elbette yalan söylemek de dâhildir. Böyle bir anlayışta yalan söylemek bir boş zaman eğlencesi haline gelmekte ve keyifli vakit geçirmek adına yetişkinler bizzat yalanlar üretmektedir. Bu şekilde kişiler aynı monotonlukta süregiden hayatlarına biraz heyecan katmaya çalışmaktadır. '1 Nisan' geleneğinin sürdürülmesi de bu düşüncenin bir sonucudur (Keyes, 2019, s. 115-116). Böylesi bir atmosferde habercilik pratikleri de değişime uğramaktadır. 1 Nisan'a özel haberlerin profesyonel gazeteciler tarafından hazırlanması ya da parodi haberler konusunda uzmanlaşan ve dünya çapında popülerleşen sitelerin olması hakikat sonrası çağın eğlence anlayışını somut şekilde ortaya koymaktadır. Ancak bazı durumlarda parodi haberlerin gerçek olarak algılanması ve şakanın ciddiye alınması birtakım etik sorunları da gündeme getirmektedir. Parodi haberlerin inandırıcı olmasında kaynak faktörü oldukça önemlidir. Hatırlanacağı üzere yukarıda değinilen haber örneklerinin bir kısmı BBC ve Anadolu Ajansı gibi saygınlığı olan haber kaynaklarından aktarılmıştır. Şüphesiz bu da kişilerin iletiye vereceği tepkiyi etkilemektedir. Genel yaklaşıma göre iyi bir parodi haberin özelliği hem haberi hazırlayanlar hem de okuyanlarca söz konusu olayın şaka olduğunun bilinmesinde yatmaktadır. Dolayısıyla güvenilir kurumlarca hazırlanan parodi haberlerde haberin içeriği bahse konu olan olayın şaka olduğuna yönelik belirgin ayrıntılar taşımaktadır. Burada medya okuryazarlığı devreye girmekte ve kişilerin medya iletilerini bilinçli şekilde tüketmeleri önem kazanmaktadır.

Parodi haberlerin etik açıdan en sıkıntılı olduğu durumlar bu içeriklerin haber kaynağına dikkat edilmeksizin başka haber kaynaklarınca ciddi olarak algılanması ve gerçek gibi aktarılmasıdır. Bu noktada yeni medyada editoryal sürecin ne denli önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Gerçek ve sahtenin, ciddiyet ve eğlencenin iç içe geçtiği bir ortamda haberlerin meslek profesyonellerince iyi bir elemenden geçirilmesi oldukça önem taşımaktadır. Bu nedenle yeni medyada varlık gösteren haber kuruluşlarında teyit birimlerinin kurulması ya da mevcut teyit kuruluşları ile iş birliği içinde olunması oluşabilecek karışıklıkların önüne geçilmesi adına iyi bir adım olabilir.

Parodi haberlerin bazı sorunlara yol açabileceği durumlardan biri de yanıltıcı içeriklerin ilk verildiği şekliyle kalmasıdır. Haberin parodi olduğunun anlaşılması durumunda mutlaka haberin altına uyarı notunun düşülmesi ya da haberin yayından kaldırılması oldukça önem taşımaktadır. Tümüyle uydurulmuş olan haberlere, parodi olduğunu bilerek ya da bilmeden yer vermek ise çok ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Söz konusu durum yeni medyadaki sorunlu habercilik anlayışının ilk halkasını; parodi olduğunun ortaya çıkması halinde haberin yayından kaldırılmaması ise sorunun ikinci halkasını oluşturmaktadır. Ve bu halkalar bir helezon halinde dalga dalga büyüyerek dijital gazetecilik döneminin geleceği için oldukça önemli etik sıkıntılar doğurmaktadır. Bu uzun vadede insanların habere duyduğu güveni zedeleyebilecek bir durumdur. Bu nedenle yeni medyanın hız temelli habercilik anlayışını gözden geçirmesi ve doğruluğun da en az hız kadar önemli olduğunun medya profesyonellerince kabul edilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- aa.com.tr (2021). Büyüeyebilen robot geliştirildi, <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/buyuyebilen-robot-gelistirildi-/546830>, Erişim Tarihi: 02.02.2021.
- aa.com.tr. (2021). AA'dan 1 nisan şakası, <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/aadan-1-nisan-sakasi/547504>, Erişim Tarihi: 27.01.2021.
- Akyüz, S. S. (2020). Yanlış bilgi salgını: COVID-19 salgını döneminde Türkiye’de dolaşıma giren sahte haberler. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 34, 422-444.
- basinkonseyi.org.tr (2021). Basın meslek ilkeleri, <https://www.basinkonseyi.org.tr/basin-meslek-ilkeleleri/>, Erişim Tarihi: 15.01.2021.
- Baudrillard, J. (2011). *Simülarklar ve simülasyon*. (Çev. O. Adanır). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Bauman, Z. (2018). *Akışkan modern dünyadan 44 mektup*. (Çev. P. Sıral). İstanbul: Habitus Yayınları.
- Brennen, J. S., Simon, F., Howard, P. N. and Nielsen, R. N. (2020). Types, sources, and claims of COVID-19 misinformation. Reuters Institute Report, Factsheet, April 2020, <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/types-sources-and-claims-covid-19-misinformation>, Erişim Tarihi: 21.01.2021.
- Chandler, D. ve Munday, R. (2018). *Medya ve iletişim sözlüğü*. (Çev. B. Taşdemir). İstanbul: İletişim Yayınları.
- dictionary.cambridge.org/tr (2021). Parody, <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/parody>, Erişim Tarihi: 30.01.2021.
- Galtung, J. and Ruge, M. H. (1965). The structure of foreign news the presentation of the Congo, Cuba and Cyprus crises in four norwegian newspapers, *Journal of Peace Research*, No. 1, 2, 64-91.

- Garfield, S. (2012). *Tam benim tipim*. (Çev. S. Gürses). İstanbul: Domingo Yayıncılık.
- gazetevatan.com (2021). Hamilelik süresi 5 aya inecek!, <http://www.gazetevatan.com/hamilelik-suresi-5-aya-inecek--440570-gundem/>, Erişim Tarihi: 02.02.2021.
- Gönenç, E.Ö. ve Kılınç, H. (2020). İnternet gazeteciliği ve etik. A. İşman, A. Z. Özgür ve M. Öztunç (Ed.). *İletişim çalışmaları*. (s. 97- 116). No: 205, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yayınları.
- hurriyet.com.tr (2021). Ermeniler, fıkra gibi haberi gerçek sandı, <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/ermeniler-fikra-gibi-haberi-gercek-sandi-14241371>, Erişim Tarihi: 05.02.2021.
- İşliyen, M. (2019). Yeni gazetecilik pratiği: Dünün haberlerinden an'ın haberlerine. M. İşliyen ve F. Şimşek İşliyen (Ed.). *Dijital gazetecilik ve iletişim*. (s. 119-148). Konya: LiteraTürk Yayınları.
- Jeanneney, J. N. (1998). *Başlangıcından günümüze medya tarihi*. (Çev. E. Atuk). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Karagöz, K. (2018). Post-truth çağında yayıncılığın geleceği. *TRT Akademi*, 3(6), 678-709.
- Keys, R. (2019). *Hakikat sonrası çağ/günümüz dünyasında yalancılık ve aldatma*. (Çev. D. Özçetin). Ankara: Deli Dolu Yayınevi.
- Koç, O. (2015), Komik olanın peşinde: Parodi. *Türk Dili*, CIX(767-768), 233-238.
- malumatfurus.org (2021). Banu Avar Zaytung haberini gerçek sanmıştı, <https://www.malumatfurus.org/banu-avar-zaytung-haberini-gercek-sanmist/>, Erişim Tarihi: 05.02.2021.
- malumatfurus.org (2021). Devlet Bahçeli'ye aşı yapan hemşirenin darp edildiği iddiası, <https://www.malumatfurus.org/devlet-bahceliye-asi-yapan-hemsire/>, Erişim Tarihi: 25.01.2021.
- Mutlu, E. (2012). *İletişim sözlüğü*. Ankara: Sofos Yayınları.
- Newport, C. (2019). *Dijital minimalizm/ekran bağımlılığı ve teknoloji yorgunluğu sarmalından kurtulmak için bir yol haritası*. (Çev. C. Mavituna). İstanbul: Metropolis Yayıncılık.
- oxfordlearnersdictionaries.com (2021). Post-truth, <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/post-truth>, Erişim Tarihi: 11.01.2021.
- Östgaard, E. (1965). Factors influencing the flow of news. *Journal of Peace Research*, No. 1, 2, 39-63.
- Özdemir, S. (2015). 'Alaycı taklit' ile 'yeniden yazma' arasında bir teknik: Parodi. *Türk Dili*, No.761, 78-80.
- Pavlik, J. V. (2013). *Yeni medya ve gazetecilik*. (Çev. M. Demir ve B. Kalsın). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Postman, N. (2013). *Teknopoli kültürün teknolojiye teslim oluşu*. (Çev. M. E. Yılmaz). Ankara: Sentez Yayıncılık.
- sabah.com.tr (2021). Hamilelik süresi 5 aya iniyor, <https://www.sabah.com.tr/yasam/2012/04/01/hamilelik-suresi-5-aya-iniyor>, Erişim Tarihi: 02.02.2021.

- sabah.com.tr (2021). Japon bilim adamları büyüeyebilen robot geliştirildi, <https://www.sabah.com.tr/teknokulis/haberler/2016/03/31/japon-bilim-adamlari-buyuyebilen-robot-gelistirildi>, Erişim Tarihi: 02.02.2021.
- Sakallı, N. (2006). *Sosyal etkiler/kim kimi nasıl etkiler?*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Sinclair, C. 2019. 'Parody: Fake news, regeneration and education'. *Postdigital Science and Education*, 1-17.
- Sine Nazlı, R. ve Kara, M. (2020) Yeni medya gazeteciliğinde yalan haberle mücadele:Teyit.org örneği. S. Tiryaki (Ed.). *Haber üzerine*. (s. 131 -155). Konya: Literatürk Yayınları.
- sozluk.gov.tr (2021). Etik, sozluk.gov.tr, Erişim tarihi: 13.01.2021.
- sozluk.gov.tr (2021). Parodi, sozluk.gov.tr, Erişim tarihi: 13.01.2021.
- Spring, M. (2020). Coronavirus: The seven types of people who start and spread viral misinformation. <https://www.bbc.com/news/blogs-trending-52474347>, Erişim Tarihi: 14.01.2021.
- Sterling, C. ve Kittross, J. M. (2011). Radyo programcılığının altın çağı. D. Crowley ve P. Heyer (Ed.). *İletişim tarihi*. (Çev. B. Ersöz). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Tandoc, Jr. E. C., Lim, Z. W. and Ling, R. (2018) Defining “fake news”, *Digital Journalism*, 6(2), 137-153.
- teyit.org (2021). ‘Misinformation’ dictionary.com tarafından 2018 yılının kelimesi seçildi, <https://teyit.org/misinformation-dictionary-com-tarafından-2018-yilinin-kelimesi-secildi>, Erişim Tarihi: 13.01.2021.
- teyit.org (2021). Araştırma: Bir Hint restoranı, yalan haberler yüzünden kapanmanın eşğine nasıl geldi?, <https://teyit.org/bir-hint-restorani-yalan-haberler-yuzunden-kapanmanin-esigine-nasil-geldi>, Erişim Tarihi: 03.02.2021.
- teyit.org (2021). İtalya'da göçmenlerin kaldığı manastırda dokuz rahibenin hamile kaldığı iddiası, <https://teyit.org/italyada-gocmenlerin-kaldigi-manastirda-9-rahibenin-hamile-kaldigi-iddiasi>, Erişim Tarihi: 10.01.2021.
- tgc.org.tr (2021). Türkiye gazetecileri hak ve sorumluluk bildirgesi, <https://www.tgc.org.tr/bildirgeler/t%C3%BCrkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi.html>, Erişim Tarihi: 15.01.2021.
- Tokgöz, O. (2003). *Temel gazetecilik*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Wardle, C. and Derakhshan, H. (2017). *Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking*. Strasbourg: Council of Europe.
- who.int (2020). Managing the COVID-19 infodemic: Promoting healthy behaviours and mitigating the harm from misinformation and disinformation, <https://www.who.int/news/item/23-09-2020-managing-the-covid-19-infodemic-promoting-healthy-behaviours-and-mitigating-the-harm-from-misinformation-anddisinformation#:~:text=An%20infodemic%20is%20an%20overabundance,will%20continue%20to%20thrive>, Erişim Tarihi: 21.12.2020